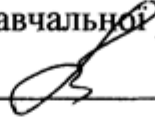

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІРПІНСЬКИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ ЕКОНОМІКИ ТА ПРАВА**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Заступник директора

з навчальної роботи

 Олена ПУСТОВА

« 01 » 09 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни «Політологія»
для підготовки фахового молодшого бакалавра
за галуззю знань 08 Право
спеціальності 081 «Право»

Робоча програма навчальної дисципліни «Політологія» складена на основі програми навчальної дисципліни, затвердженої у 2023 р.

Розробник:

Ірина ЯФОНКІНА,

кандидат політичних наук

Розглянуто і схвалено на засіданні циклової комісії гуманітарно-філологічних дисциплін, протокол №_1 від «31»__08__2023 р.

Голова циклової комісії _____

Тетяна ЧОРНА

Завідувач навчально-методичного
кабінету коледжу

Людмила РОМАНЕНКО

ПЕРЕДМОВА

Сучасна гуманітарна освіта спрямована на інтелектуальний, моральний, громадянський розвиток особистості. Вирішення цих завдань передбачає застосування нових технологій в освітній діяльності, оновлення організаційних і методичних форм пізнавальної активності студентів. Знайомство з основами науки про політику дасть можливість молоді по-іншому подивитись на історичні події і сучасне життя, відшукати логіку у взаємовідносинах різних політичних сил, країн, народів.

Мета дисципліни: оволодіння теоретичними знаннями та необхідними практичними навичками, які необхідні для розуміння сутності тих політичних процесів, які відбуваються в суспільстві, набуття політичної культури та обрання зрілої громадянської позиції щодо радикальних змін у нашому суспільстві.

Завдання дисципліни: вивчення сутності та складових елементів політичної системи суспільства, закономірностей її розвитку та діяльності основних форм і методів політичної діяльності окремих індивідів та суспільних груп, особливостей політичного життя суспільства в перехідний період, шляхи розв'язання політичних та економічних проблем українського суспільства.

Вивчення дисципліни «Політологія» передбачає набуття здобувачами освіти програмних компетентностей, а саме:

Загальні компетентності (ЗК)

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.

ЗК 2. Здатність вчитися й оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 3. Здатність до пошуку та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 4. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 5. Здатність до міжособистісної взаємодії, здатність працювати в команді.

ЗК 6. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.

ЗК 7. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

Спеціальні компетентності (СК)

СК 1. Усвідомлення сенсу філософії, її дисциплінарного розмаїття та місця в системі культури.

СК 2. Здатність виокремлювати специфіку філософського знання та змістові відмінності філософії від інших форм мислення.

СК 3. Здатність використовувати в професійній діяльності знання про розвиток основних філософських ідей, учень та напрямків.

СК 4. Усвідомлення особливостей і місця української інтелектуально-філософської традиції та здатність екстраполювати її в сучасні соціокультурні процеси.

СК 5. Здатність аналізувати сучасні філософські проблеми та вчення.

Очікувані результати навчання

Результати навчання (РН):

РН 1. Розуміти сенс філософії, її місце в системі культури.

РН 2. Розуміти розмаїття та специфіку філософських дисциплін, знати філософську термінологію.

РН 3. Знати основні етапи, напрямки в історії світової та вітчизняної філософії.

РН 4. Аналізувати та коментувати літературу з філософської, соціокультурної та загально гуманітарної проблематики.

РН 5. Мати обізнаність щодо основних напрямів, тенденцій, проблематики сучасної філософії.

РН 6. Розуміти сучасну наукову картину світу, її основні проблеми та суперечності.

Міждисциплінарні зв'язки. Матеріал предмета слід пов'язувати з такими дисциплінами: філософія, соціологія, історія держави і права західних

країн, історія держави і права України, психологія, політична економія.

Програма передбачає самостійну роботу студентів, яку вони виконують під час навчальних занять, а також у позанавчальний час. Самостійна робота може виконуватися у вигляді складання тез, конспектів, підготовки рефератів, усних повідомлень, власних оцінок явищ та процесів політичного життя.

Поточний контроль здійснюється за допомогою опитування під час семінарських занять.

Підсумковий модульний контроль здійснюється після кожного змістового модуля.

Модульна оцінка визначається як сума балів і включає оцінку виконання студентом самостійної роботи, поточну успішність та підсумковий модульний контроль.

Семестровий контроль здійснюється у формі диференційованого заліку.

Структура курсу "Політологія"

№ п/п	Зміст дисципліни	Всього	Лекції	Семінари	Самостійна робота
1.	2.	3.	4.	5.	6.
1 модуль: Теоретико-методологічні засади політології як науки					
T.1.1	Сутність і роль політики та політології як науки в житті суспільства.	3	2		1
T.1.2	Політична діяльність і влада.	3		2	1
T.1.3	Історія світової політичної думки.	6	2	2	2
T.1.4	Становлення та розвиток політичної думки в Україні.	6	2	2	2
T.1.5	Сучасні ідейно-політичні течії.	5	2	2	1
2 модуль: Політичні інститути та процеси					
T.2.1	Політична система суспільства	5	2	2	1
T.2.2	Економічна і соціальна політика	3	2		1
T.2.3	Політика та етнонаціональні відносини	5	2	2	1
T.2.4	Особистість і політика. Політичне лідерство.	4	2	1	1
T.2.5	Політична культура.	2		1	1
T.2.6	Світовий політичний процес.	3		2	1
Разом годин з курсу		45	16	16	13

Розподіл балів
за КМС по видах робіт
1 модуль – теми 1 – 5

Заняття	1	2	3	4	5	6	7	8	МК	Всього
Лекції	0,5		0,5		0,5		0,5			2
Сем.		0,5 +3		0,5 +3		0,5 +3		0,5 +3	15	29
Інд. Завд.	3									3
										35

2 модуль – теми 6 – 11

Заняття	9	10	11	12	13	14	15	16	МК	Всього
Лекції	0,5	0,5		0,5	0,5		0,5			2,5
Сем.			0,5 +3			0,5 +3		0,5 +3	15	26,5
Інд. Завд.		3			3					6
										35

ПМК – 30 балів

Оцінка за курс складається з:

1 модуль – 35 балів + 2 модуль – 35 балів + ПМК – 30 балів = 100 балів

Порядок нарахування балів за основні види робіт в межах навчального модуля

№ п/п	Види робіт	Оцінка в балах
1.	Відповідь на питання семінарського заняття	відповідь – “5” – 3 бали “4” – 2 бали “3” – 1 бали “2” – 0 балів
2.	Грунтовне доповнення відповіді на питання семінару	1 доповнення – 2 бали
3.	Коротке суттєве доповнення	– 1 бал
4.	Виконання індивідуальних завдань	1 тема – 3 бали
5.	Модульний контроль	Максимально -15 балів
6.	Підсумкова модульна контрольна	Максимально – 30 балів

Правила переведення балів у оцінки за національною шкалою та шкалою ECTS

Сума балів	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	Відмінно	A	Відмінно (відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок)
82-89	Добре	B	Дуже добре (вище середнього рівня з кількома помилками)
75-81		C	Добре (в загальному вірне виконання з певною кількістю суттєвих помилок)
67-74	Задовільно	D	Задовільно (непогано, але зі значною кількістю недоліків)
60-66		E	Достатньо (виконання задовольняє мінімальним критеріям)
35-59	Незадовільно	FX	Незадовільно (з можливістю повторного складання)
1-34		F	Незадовільно (з обов'язковим повторним курсом)

Модуль 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПОЛІТОЛОГІЇ ЯК НАУКИ

ТЕМА 1.1 Сутність і роль політики та політології як науки в житті суспільства.

Мета: Дати студентам знання про:

Місце політичних відносин серед інших суспільних відносин. Політику як суспільне явище. Політичні відносини та політичні інститути. Влада у системі політичних відносин. Об'єкти та суб'єкти політичних відносин. Загальнолюдське та класове в політиці.

Політику як науку і мистецтво. Залежність політики від економічних та інших суспільних відносин. Відносна самостійність політики. Політичний процес і політична соціалізація. Структури, форми та методи політичної діяльності. Зростання політики та політичних відносин у сучасних умовах. Суспільно-політичні процеси в сучасній Україні.

Соціальну зумовленість і актуальність вивчення політології. Політологію як науку про політичне життя, сутність та форми політичних систем, закономірності їхнього розвитку та функціонування. Предмет політології. Комплексний характер політології. Місце політології у системі суспільних наук. Основні категорії політології.

Функції політології. Методи політології. Зростання значення науки про політику в сучасних умовах. Структуру курсу політології.

Основні поняття: політика, політичні відносини, політичні інститути, політична влада, суб'єкт політичних відносин, об'єкт політичних відносин, політична діяльність, політичний процес, політична наука.

План лекції:

1. Політика як соціальне явище. Основні концепції політики.
2. Сутність та особливості політичних відносин і механізм їх регулювання.
3. Політична діяльність та її специфіка при переході від тоталітаризму до демократії.
4. Політична наука та її роль в житті суспільства.

Теми рефератів:

1. Політична сфера суспільства та особливості політичного життя.
2. Взаємодія політики та економіки.
3. М.Вебер про політику як покликання і професію.
4. Оновлення українського суспільства та актуальні проблеми політичної науки.

Індивідуальні завдання:

1. Визначити суть основних політичних категорій на основі словника політологічних термінів та понять.
2. Охарактеризувати основи взаємозв'язку політології з іншими суспільними науками.
3. Визначити суть основних політологічних категорій.

Питання для самостійної роботи:

1. Складіть схему: Політологія як наука і як навчальна дисципліна.
2. Які з функцій політології є найбільш важливими для сучасного українського суспільства і чому?
3. Виберіть та проаналізуйте різноманітні визначення політики та політології. Яке з них, на ваш погляд, найбільш вдале. Аргументуйте свій вибір.

Завдання для самоперевірки та контролю

1. Як ви розумієте структуру політології як науки про політику і як навчальної дисципліни?
2. Коли організаційно визначилася наука про політику?
3. В чому полягає актуальність політології як науки і навчальної дисципліни?
4. Що вивчає сучасна політична наука? У чому полягає специфіка визначення предмета і об'єкта політології?
5. Які є рівні та методи вивчення політичної науки?
6. Які основні функції політології у суспільстві?
7. В чому полягає політична просвіта населення? Сформулюйте змістовні та організаційні завдання такої просвіти.
8. Чи пов'язана політологія з іншими науками та навчальними дисциплінами, що викладаються у Вашому навчальному закладі?
9. Яка роль політології у Вашій професійній підготовці?
10. Чим зумовлена особлива актуальність політичної науки для України?

Джерела:

Основні: 4; 5; 6; 7
Додаткові: 46

Тема 1.2. Політична діяльність і влада

Мета: Дати студентам знання про:

Поняття і суть влади. Народ – джерело влади. Основні концепції влади. Політичні інтереси і влада. Економічні основи політичного владарювання. Влада і власність. Легітимність влади. Виборчі системи та їх місце у формуванні владних структур.

Особливості політичної влади. Співвідношення політичної і державної влади. Форми політичної влади: панування, керівництво, контроль,

управління, організація. Функції політичної влади. Політичний режим. Роль і значення політичної влади. Систему влади і механізм її реалізації в Україні. Конституцію України.

Основні поняття: влада, політична влада, політичний режим, легітимність влади, виборчі системи.

План лекції:

1. Влада як засіб та мета політики.
2. Суспільне насильство: форми та функції.
3. Політична влада та механізми її здійснення. Поділ влади.
4. Легітимність політичної влади.
5. Проблеми формування та функціонування політичної влади в Україні.

Семінар: Влада у політичному житті суспільства

Мета: закріпити знання про місце політології в системі сучасних наук; розрізнити політологію як науку і навчальну дисципліну; визначити сутність понять «влада», «політична влада», «державна влада», функції, форми, ресурси влади, розкрити поняття «легітимність влади»; виховувати свідоме ставлення до політики, як суспільного явища.

Знати: причини виникнення політології, особливості її становлення та розвитку, наукові ознаки, взаємозв'язки з іншими гуманітарними дисциплінами; сутність політичної влади та її основні характеристики, ресурсне забезпечення, необхідність загальносуспільної легітимації

Вміти: застосовувати набуті знання при аналізі політичної інформації; виділяти суттєві й специфічні риси політичної влади, порівнювати особливості її реалізації в різних країнах, розуміти проблеми функціонування політичної та державної влади в Україні.

План

1. Влада як соціальне явище. Легітимність влади.
2. Виборчі системи і формування владних структур.
3. Методи здійснення влади. Політичні режими.
4. Проблеми влади та її формування в сучасному українському суспільстві.

Проблемні ситуації

1. Чи може політична влада бути нелегітимною?
2. У чому полягає різниця між категоріями „влада" та „авторитет"?
3. Які закономірності розвитку влади як суспільно-політичного явища вимагають обмеження тривалості перебування при владі визначеними строками?
4. До якого з понять ближчий феномен влади: до політичних цінностей чи до

політичної діяльності?

Теми рефератів:

1. Сучасні тенденції розвитку політичної влади.
2. Проблеми ефективності державної влади в суспільстві.
3. Теорія розподілу влад: історія та сутність.
4. Політична система і механізм влади.
5. Авторитет влади і влада авторитету.
6. Олігархія: причини виникнення і механізм формування.

Питання для самостійної роботи:

1. Спираючись на програмні документи кількох різних політичних партій в Україні, проаналізуйте їхнє розуміння мети, форм і змісту політичної влади в Україні?
2. Складіть схему за такими параметрами: влада державна і влада політична, спільне і відмінне.
3. Назвіть і коротко охарактеризуйте основні риси політичної, державної влади в умовах тоталітаризму?

Завдання для самоперевірки та самоконтролю

1. Коли виникає політична влада?
2. Проаналізуйте основні концепції походження політичної влади.
3. Як співвідносяться поняття „політична влада" і „державна влада"?
4. Яка структура політичної влади?
5. У чому суть взаємодії економічної і політичної влади?
6. За яким ознаками можна класифікувати політичну владу?
7. Що таке легітимність політичної влади?
8. Назвіть основні закономірності розвитку політичної влади?
9. Що означає неподільність політичної влади?
10. Які особливості політичної влади в Україні?

Джерела:

Основні: 4; 5.

Додаткові: 5; 8; 10; 30; 40; 52; 54.

ТЕМА 1.3. Історія світової політичної думки.

Мета: Дати студентам знання про:

Політичну думку стародавнього світу. Даосизм. Конфуціанство. Політичні погляди Сократа, Платона, Арістотеля.

Політичні теорії Європейського Середньовіччя. Християнську доктрину держави. Фома Аквінський. Політичну думку епохи Відродження. Ніколо Макіавеллі. Політичні ідеї Реформації.

Політичні вчення в епоху становлення буржуазних відносин. Т. Гоббс про походження і завдання державної влади. Д. Локк і зародження політичної ідеології лібералізму. Ідея суспільного договору та народного суверенітету. Ж.-Ж. Руссо. Ш. Монтеск'є про поділ влади.

Політичні погляди класиків німецької філософії І. Канта та Г. Гегеля. Ідеї Канта про відносини суспільства і особи, мораль і політику, походження держави та її завдання. Теорія держави і громадянського суспільства Г. Гегеля.

Особливості політичних поглядів Маркса та Енгельса. Суспільно-політичне вчення В.І. Леніна. Розвиток політичної думки в Російській імперії.

Деякі сучасні західні теорії і концепції політології. М.Вебер про "форми панування". Теорія еліт Г. Моски і В. Парето. Р. Міхельс про "олігархізацію політичних партій". "Панівні еліти" Р. Мілса. Л. Гумплович та його "теорія конфліктів". "Конфліктна модель суспільства" Р. Дарендорфа.

Основні поняття: природне право, суспільний договір, лібералізм, консерватизм, народний суверенітет, громадянське суспільство, марксизм, еліта.

План лекції:

1. Політика і політичні вчення у Стародавньому світі.
2. Політичні концепції європейського Середньовіччя.
3. Еволюція політичної думки в епоху Відродження.
4. Фундаментальні політичні ідеї буржуазії.
5. Характерні риси політичних концепцій ХХ століття.

Семінар: Політична думка Нового часу

Мета: Розширити та закріпити знання про історію розвитку політичної думки Нового Часу, який заклав основи політичних процесів, що мають своє продовження в сучасності; виховувати шанобливе ставлення до політичної історії світу, до іншої точки зору.

Знати: витоки політичної думки Нового Часу, її розвиток, парадигмальну прив'язку політичної думки до історичної епохи, внесок мислителів різних країн у світову політичну думку.

Вміти: здійснювати аналіз політичних подій з історичних позицій, оцінювати політичні відносини з точки зору їхньої цивілізаційної спрямованості.

План

1. Відродження: суть та вплив на розвиток політичної думки. Політичні вчення періоду буржуазних революцій в Голландії і Англії (Г. Гроцій, Б. Спіноза, Т. Гобс).
2. Просвітництво. Проблема природних прав людини в політичних поглядах

Дж. Локка, Ж.-Ж.Руссо та Ш.-Л. Монтескє.

3. Республікансько-демократична течія американської політичної думки та позиція федералістів натхненників американської революції 1775-1783 рр. та «батьків-засновників» США (Б.Франклін, Т.Пейн і Т.Джеферсон, Дж. Адамс, Д.Медісон, О.Гамільтон).
4. Теорія правової держави яка є гарантією свободи особи в поглядах І.Канта та Г.Гегеля.
5. Соціалістичні вчення першої половини ХІХ ст.(А. Сен-Сімон, Ш.Фур'є, Р.Оуєн).
6. Політичні ідеї марксизму (К.Маркс, Ф.Єнгельс, В.Ленін, Ф.Лассаль, Е.Бернштейн, К.Каутський).

Проблемні ситуації

1. Наскільки актуальними для нашого сьогодення є основні ідеї Т. Гоббса про державу і право?
2. У чому полягає специфіка ідей громадянського суспільства у трактуванні Д. Локка?
3. На думку А. Токвіля свобода є „загальне і споконвічне право людини". Поміркуйте: чи кожна людина прагне до свободи і чи бувають суспільства, де б усі індивіди прагнули до свободи?
4. Що чим визначається: демократія свободою чи свобода демократією? Як на це дивився А. Токвіль?
5. Як Ви ставитесь до ідеї народного суверенітету?

Теми рефератів:

1. Зародження політичної думки в країнах Стародавнього Сходу.
2. Політичні погляди Ф.Аквінського.
3. Відродження: суть та вплив на розвиток політичної думки.
4. Соціально-політичний утопічний роман (Т.Мор, Т.Кампанелла).
5. Значення концепції природного права та суспільного договору для розвитку політичної теорії та практики.
6. Вплив політичних поглядів просвітників на розвиток суспільних процесів.
7. Вклад М.Вебера у світову політичну думку.

Питання для самостійної роботи:

1. Назвіть основні причини появи перших міфологічних тлумачень влади і держави.
2. Складіть схему: вчення Аристотеля про „правильні" і „неправильні" форми держави і дайте характеристику кожної з них.
3. Використовуючи знання з філософії, спробуйте визначити, яка з філософських концепцій могла б служити методологією теорії політики? Розкрийте значення природного права, суспільного договору для політичної практики Нового часу?
4. Спираючись на філософсько-правові погляди І. Канта, складіть структурно-логічну схему формування буржуазного типу держави у зв'язку з

категоріями: право, моральність, мораль.

Завдання для самоперевірки та самоконтролю

1. Яка роль розуму в обґрунтуванні політики, держави та права в концепціях філософів Нового часу?
2. У чому сутність ідеології „природних прав та суспільного договору"? Хто її обґрунтував?
3. Інтереси яких соціальних верств виражала ідеологія „природних прав та суспільного договору"?
4. У чому полягав розвиток марксизму В.І. Леніним?
5. Укажіть специфічні риси розвитку соціалістичної політичної думки в Росії.
6. Охарактеризуйте типи еліт за В. Паретто? Чи підтверджується практикою політичного життя „залізний закон олігархічних тенденцій" Р. Міхельса?
7. Охарактеризуйте форми панування за М. Вебером.
8. Охарактеризуйте „піраміду влади" Р. Мільса.

Джерела:

Основні: 4; 5; 6; 7.

Додаткові: 1; 46; 47.

ТЕМА 1.4 Становлення і розвиток політичної думки в Україні.

Мета: Дати студентам знання про:

Політичні погляди у Київській Русі та Галицько-Волинському князівстві. "Руська правда" Ярослава Мудрого (XI ст.), "Слово про закон і благодать" митрополита Іларіона (XI ст.), "Слово о полку Ігоревім" (XII ст.), Повчання Володимира Мономаха (XII ст.).

Політичний досвід Запорізької Січі. Козацька демократія. Проблеми становлення козацько-гетьманської держави. Загальнолюдські ідеї про права людини, справедливість і її гарантії в козацькій державі. Незалежна козацька держава 1648-1654 рр. гетьмана Б.Хмельницького. Політичний зміст та історична оцінка українсько-литовської угоди 1654 р. Незалежність і автономія в діяльності гетьманів. Обґрунтування І.Мазепою і П.Орликом концепції незалежної самостійної держави. Конституція та "Вивід прав України" П.Орлика.

Період формування українського лібералізму, українофільського, народницького, революційно-демократичного руху, а також українського консерватизму. Ідеї українського монархічного та конституційного державотворення. Політичні цінності Кирило-Мефодіївського братства. Громади. Обґрунтування прав України на політичну автономію в творах М.Костомарова та П.Куліша. Політичні погляди М.Драгоманова. Соціально-політичні ідеї І.Франка, Лесі Українки.

Виникнення політичних партій в Україні. Втілення державницьких

українських ідей під час національно-демократичної революції 1917-1920 рр. М. Грушевський, В.Винниченко, С.Петлюра, В.Липинський, Д.Донцов. Програмні політичні документи Центральної Ради.

Національне і політичне відродження України. Розбудова Української державності.

Основні поняття: козацька демократія, освічений абсолютизм, панславізм, націоналізм.

План лекції:

1. Політичні ідеї в культурі Київської Русі.
2. Політичні концепції польсько-литовської доби та козаччини.
3. Українські просвітники про державу та суспільство.
4. Політична думка в Україні XIX - XX століття.

Семинар: Проблеми державотворення в політичній думці України

Мета: закріпити та поглибити знання про основні етапи становлення політичної думки та практики її втілення в життя в Україні; виховувати патріотизм, шанобливе ставлення до політичної історії власної країни.

Знати: витoki політичної думки в Київській Русі, її розвиток, особливості періоду козаччини, гетьманщини та УНР

Вміти: здійснювати аналіз політичних подій з історичних позицій, оцінювати політичні відносини з точки зору їхньої цивілізаційної спрямованості, бачити складний характер політичних процесів в Україні.

План

1. Розвиток державницьких ідей мислителями Київської Русі.
2. Державотворчі процеси в житті українського козацтва.
3. Характерні особливості політичного устрою Гетьманщини.
4. Обґрунтування І.Мазепою та П.Орликом ідеї суверенної, незалежної України.
5. Втілення державницьких ідей у політичній думці та практиці УНР.

Проблемні ситуації

1. Чим відрізнявся ліберально-федеративний напрям української політичної думки початку XX століття від напрямку державницько-націоналістичного?

2. Доведіть чи спростуйте висловлену Г. Коваленком думку про те, що головною причиною поразки державотворчих змагань українського народу була відсутність в Україні стійкої правової традиції.

3. Що спільного в конституційних проектах П. Орлика, М. Драгоманова, М. Міхновського?

Теми рефератів:

1. Конституція П.Орлика – втілення державної ідеї та демократичних традицій українського народу.
2. Політичні погляди П.Могили.
3. Ідеї просвітників про суспільство і державу (Я.Козельський, В.Каразін, С.Десницький).
4. Концепція автономно-федеративного державного устрою М.Драгоманова.
5. Національно-політична доктрина М.Грушевського.

Питання для самостійної роботи:

1. Назвіть ідеологів революційної демократії в Україні. Які ідеї вони висловлювали.
2. У чому полягає принципова відмінність в поглядах на майбутнє України М.Драгоманова і М. Міхновського?

Завдання для самоперевірки та самоконтролю

1. Які основні політико-правові ідеї містять літературні пам'ятки Київської Русі?
2. Чому Запорізьку Січ визначають як Козацьку християнську республіку?
3. У чому полягає феномен Конституції П. Орлика?
4. Чим відрізнялася форма правління Запорізької Січі та Гетьманської України у ХУП-ХУІІІ ст.?
5. У чому полягає цінність політичних ідей і політичної практики Запорізької Січі для сучасної України?
6. Які політичні традиції та ідеали українського народу знайшли своє втілення в ЗУНР та УНР?
7. Охарактеризуйте основні концепції української державності початку ХХ ст.

Джерела:

Основні: 1; 4; 5.

Додаткова: 1; 33; 35; 36; 46;47; 48.

ТЕМА 1.5. Сучасні ідейно-політичні течії.

Мета: Дати студентам знання про:

Сутність політичних течій, їх типологія і функції в сучасному політичному процесі. Соціальна база основних політичних течій.

Основи політики та ідей лібералізму. Історичні витoki лібералізму. Дж. Локк, П. Монтеस्क'є, І. Кант та їх внесок у розвиток класичного лібералізму. Розвиток ліберальних ідей в Росії та Україні. Неолібералізм, його характерні риси та роль в сучасному суспільстві.

Консерватизм як ідейно-політична течія суспільної думки. Класичні форми консерватизму. Неоконсерватизм - його характерні риси та сучасні

форми.

Ідеї соціалізму в суспільне політичній думці людства. Суспільство соціальної справедливості – багатовакова мрія людства. Сучасні концепції соціалізму та суспільно-політична практика. Соціал демократичні ідеї соціалізму. Теорія "демократичного соціалізму" у документах Соцінтерну та практичні кроки соціал демократії щодо її здійснення.

Політичний екстремізм та його особливості. "Правий" та "лівий" екстремізм. Тероризм - - крайня форма екстремізму. Анархізм як напрям політичної думки. Головні ідеї теоретиків анархізму П. Прудона, М. Бакуніна, П. Кропоткіна. Фашизм як прояв екстремізму. Неофашизм на сучасному етапі.

Основні поняття: лібералізм, консерватизм, соціалізм, марксизм, політичний екстремізм, тероризм, анархізм, клерикалізм.

План лекції:

1. Політична ідеологія: сутність, структура та функції.
2. Лібералізм та неолібералізм.
3. Консерватизм та неоконсерватизм.
4. Соціалізм, марксизм, соціал-демократія.
5. Політичний екстремізм, клерикалізм.

Семінар: Порівняльний аналіз основних політичних течій

Мета: закріпити знання про основні ідеологічні течії сучасності через співставлення їх за заданими параметрами; виховувати поважне ставлення до іншої точки зору, окрім екстремізму.

Знати: сутність, зміст, основні характеристики, рівні прояву політичних ідеологій, концепції щодо пояснення причин виникнення та структури різних ідеологем, функції політичних ідеологій, їхню класифікацію.

Вміти: диференціювати ідеологічне життя суспільства, оцінювати ідеології за практичним значенням, розрізняти соціально небезпечні ідеології, порівнювати різні ідеології за заданими параметрами.

План

1. Вирішення проблеми особистих прав та свобод громадян.
2. Визначення ролі держави в процесі життя суспільства.
3. Визначення економічних та духовних засад суспільного життя.
4. Визначення мети суспільного розвитку.

Проблемні ситуації

1. Прокоментуйте вираз: «Політична ідеологія – спосіб тлумачення політичної реальності».

2. Яким є співвідношення теорії і практики в усталених ідеологічних конструктах?
3. Чи присутні економічні мотиви у політичних ідеологіях сучасності?
4. Що таке «ісламський фундаменталізм»? Чи містить він ідеологічні компоненти?
5. Які радикальні ідеології Ви знаєте та як пропонуєте протидіяти їхньому поширенню?
6. Структуруйте політичні партії України за їхніми ідеологічними уподобаннями.

Теми рефератів:

1. Лібералізм та неолібералізм як політичні течії.
2. Політичні цінності консерватизму та неоконсерватизму.
3. Ліві ідеології: історія і сучасність.
4. Правий та лівий екстремізм: інноваційні чинники розвитку у XXI ст.
5. Політико-релігійні концепції суспільного розвитку.
6. Націоналізм як політична ідеологія.

Питання для самостійної роботи:

1. Історичні витоки лібералізму.
2. Утопічний соціалізм.
3. Політичний екстремізм.

Завдання для самоперевірки та самоконтролю

1. Які функції виконують політичні партії в сучасному політичному житті?
2. Охарактеризуйте соціальну базу основних політичних течій.
3. Чим у цілому відрізняється консервативна ідеологія від ліберальної?
4. На чому базується фашистська ідеологія?
5. Які основні цінності соціал-демократичної ідеології?
6. Які форми прояву політичного екстремізму в сучасну епоху?
7. У чому полягає подібність та які відмінності між марксизмом та анархізмом?
8. Охарактеризуйте особливості сучасного клерикалізму.

Джерела:

Основні: 1; 4; 5; 6; 7.
Додаткові: 19; 34; 46; 50.

Модуль 2

2. Політичні інститути та процеси.

ТЕМА 2.1 Політична система суспільства

Мета: Дати студентам знання про:

Поняття і суть політичної системи. Політична система як знаряддя здійснення влади, як сукупність політичних інститутів.

Основні елементи політичної системи: держава, політичні партії, громадські організації. Людина як найголовніший компонент політичної системи. Політична система і політичне життя суспільства. Політичні відносини, політична ідеологія, політичні і правові норми. Політичний устрій. Політичний процес. Функції політичної системи. Типи політичних систем. Основні тенденції розвитку політичних систем. Формування політичної системи України.

Походження і сутність держави. Основні функції держави. Форми державного правління: монархія, республіка, парламентська монархія, президентська і парламентська республіка. Форми державного устрою: унітарна, федеративна, конфедеративна.

Правова держава: визначення, суть, основні ознаки. Верховенство, гарантія прав і свобод громадян, рівність громадянина і держави перед законом. Поділ влади: сутність, принципи і механізми взаємодії. Проблеми побудови правової держави в Україні.

Соціальна держава: визначення, сутність, основні ознаки. Поняття громадянського суспільства. Сучасні концепції громадянського суспільства. Громадянське суспільство як сфера самоуправління вільних індивідів та добровільних організацій. Економічні та політичні засади громадянського суспільства. Основні тенденції розвитку громадянського суспільства. Формування громадянського суспільства в Україні.

Демократія: сутність, види, основні концепції. Проблеми побудови демократичного суспільства в Україні.

Поняття, сутність і функції політичних партій і громадсько-політичних об'єднань у політичній системі суспільства. Основні ознаки політичної партії. Типологія політичних партій. Класифікація політичних партій. Партійні системи, особливості їх функціонування. Політичні партії в Україні: особливості виникнення, функціонування та класифікація. Формування багатопартійної системи в Україні.

Громадські організації та рухи як елементи структури громадянського суспільства. Сутність громадських організацій, рухів, об'єднань. Типологія та функції масових організацій та рухів. Класифікація громадських організацій. Розвиток громадських організацій та рухів в Україні.

Основні поняття: політична система, політичні відносини, політичні інститути, держава, політичні організації, політичний устрій, політичний

процес.

План лекції:

1. Сучасні теорії політичної системи.
2. Структура, функції та типи політичних систем.
3. Закономірності функціонування політичної системи.
4. Політична система сучасної України.
5. Держава і громадянське суспільство.
6. Поняття, сутність і функції політичних партій і громадсько-політичних об'єднань у політичній системі суспільства.

Семінар: Політична система суспільства.

Мета: розкрити структуру, функції та типи політичних систем, закономірності функціонування, взаємодію держави та громадянського суспільства.

Знати: сутність, характерні риси, різновиди політичної системи, функції та закономірності розвитку політичної системи.

Вміти: аналізувати структуру політичної системи, визначати завдання та функції а також закономірності.

План

1. Сутність і характерні риси політичної системи.
2. Структура політичної системи та взаємодія її основних елементів.
3. Завдання політичної системи та її функції.
4. Закономірності розвитку політичних систем.

Проблемні ситуації

1. Які функції політичної системи є, на Вашу думку, найбільш важливими для сучасної України?
2. Які спільні риси можна виділити в політичних системах країн з різним суспільним устроєм?
3. Назвіть відмінності, що існують у політичних системах різних країн з різним суспільним устроєм.

Індивідуальні завдання:

1. Скласти порівняльну характеристику основних типів політичних систем.

Теми рефератів:

1. Політичні системи XX та XXI століть: порівняльний аналіз.
2. Політичні системи перехідних країн.
3. Ефективність політичної системи (на прикладі конкретної країни).
4. Демократичні виміри політичної системи.
5. Посттоталітарна трансформація політичної системи України.

Питання для самостійної роботи:

1. Поняття, сутність і функції політичних партій і громадсько-політичних об'єднань у політичній системі суспільства.
2. Типологія політичних партій. Класифікація політичних партій.
3. Партійні системи, особливості їх функціонування.
4. Політичні партії в Україні: особливості виникнення, функціонування та класифікація.
5. Громадські організації та рухи як елементи структури громадянського суспільства.
6. Типологія та функції масових організацій та рухів.

Завдання для самоперевірки та самоконтролю

1. Який з компонентів політичної системи є головним і чому?
2. Чи може реалізувати функції політичної системи економічна система суспільства?
3. Які функції в політичній системі виконують політична свідомість та політична культура?
4. На основі яких критеріїв можлива типологія політичних систем?
5. Охарактеризувати характерні риси політичної системи.
6. Чим визначається місце та роль політичної системи в житті суспільства?
7. Охарактеризувати закономірності розвитку політичних систем.

Джерела:

Основні: 4; 5; 6; 7.

Додаткова: 6; 14; 17; 19; 20; 21; 37; 45; 49; 51.

ТЕМА 2.2. Економічна і соціальна політика.

Мета: Дати студентам знання про:

Взаємозв'язок політики й економіки. Особливості співвідношення політики й економіки. Економічна політика як система економічних заходів, здійснюваних державою. Функції економічної політики, її цілі, зміст, структура. Соціальна і політична спрямованість економічної політики.

Механізм політичного регулювання економічних відносин. Політичний зміст науково-технічної, аграрної, промислової, структурної, інвестиційної, фінансово-кредитної, кооперативної політики. Податкова політика та її місце в економічній політиці. Проблема ринкових відносин, співвідношення ринку і демократії. Різноманітність форм власності як політична проблема. Економічна політика сучасної України.

Основні поняття: економічна політика, соціальна політика, бізнес, лоббизм, олігархія, державне регулювання.

План лекції

1. Взаємодія політичної та економічної систем суспільства.
2. Роль економічного фактора в становленні та легітимації політичної влади.
3. Економічна політика. Економічна сфера громадянського суспільства.
4. Бізнес та політика.

Семинар: Економіка і політика.

Мета: розкрити взаємозв'язок економіки і політики, сутність соціальної політики та її роль в житті суспільства.

Знати: сутність, мету, різновиди економічної політики, можливі форми взаємовідносин влади та бізнесу, сутність соціальної політики та її взаємозв'язок з економікою.

Вміти: аналізувати взаємообумовленість політики, економіки та соціальної сфери.

План

1. Взаємозв'язок економіки і політики. Економічна політика, її мета, зміст, структура.
2. Механізм політичного регулювання економічних відносин.
3. Плюралізм форм власності як політична проблема.
4. Соціальна політика та її роль у досягненні стабільності суспільства.

Теми рефератів:

1. Фінансово-промислові політичні групи (клани) в Україні.
2. Державна соціальна політика в Україні.

Питання для самостійної роботи:

1. Фінансування становлення політичної влади.
2. Цілі, завдання і механізми проведення економічної політики.
3. Політичне забезпечення бізнесу.

Питання для самоперевірки та контролю

1. Охарактеризуйте економічні основи політичного владарювання.
2. В чому полягає державне регулювання економіки та якими причинами воно викликане?
3. Охарактеризуйте основні напрямки економічної політики держави та їх політичний зміст.
4. Який вплив на політичне життя має "тіньова економіка"?
5. Поясніть феномен олігархізації політичної діяльності в Україні.
6. Як співвідносяться ринок і демократія?
7. В чому полягає специфіка економічної політики в сучасній Україні?
8. Які політичні завдання ставить перед державою існування плюралізму форм власності?

Джерела:

Основні: 1; 4; 5; 6; 7.
Додаткові: 11; 12; 24.

Тема 2.3. Політика та етнонаціональні відносини.

Мета: Дати студентам знання про:

Національні відносини — важливу складову частину суспільних та політичних відносин. Удосконалення етнонаціональних відносин невід'ємна риса суспільного прогресу. Головний зміст, мету і основні завдання національної політики. Основні принципи та функції національної політики. Взаємозв'язок соціально-економічної та національної політики. Суперечності національного розвитку та шляхи їх розв'язання. Діалектику національного та інтернаціонального у політичному розвитку. Політичну суверенізацію етносів. Стан та перспективи розвитку етнонаціональних відносин в Україні.

Основні поняття: етнос, нація, національні відносини, національна політика, політична суверенізація, національна ідея.

План лекції

1. Національні відносини як об'єкт політичного урегулювання.
2. Політична суверенізація етносів. Форми політичного співжиття націй.
3. Національна ідея та її роль у національному відродженні України.
4. Міжнаціональні відносини в українському суспільстві.

Семинар: Нації, етнічні групи і політика

Мета: розкрити значення політики для урегулювання національних відносин, форми політичного співжиття націй, зародження та розвиток національної ідеї в Україні та її сучасний стан, виховувати патріотизм, шанобливе ставлення до політичної історії власної країни.

Знати: історію формування націй як політичних об'єднань, форми політичного співжиття, історію формування національної ідеї в Україні та сучасний стан міжнаціональної ситуації.

Вміти: визначати причини загострення міжнаціональних конфліктів, аналізувати сучасні причини міжнаціональних протиріч та перспективи їх вирішення.

План

1. Національні відносини як об'єкт політичного урегулювання.
2. Політична суверенізація етносів. Форми політичного співжиття націй.
3. Національна ідея та її роль у національному відродженні України.
4. Міжнаціональні відносини в українському суспільстві.

Індивідуальні завдання:

1. Ознайомитися з "Декларацією прав національних меншин України".
2. На основі аналізу відповідних статей Конституції України виявити механізм забезпечення справжньої рівноправності націй в Україні.

Питання для самостійної роботи:

1. Взаємозв'язок соціально-економічної та національної політики.
2. Національне відродження України.

Теми рефератів:

1. Українська нація: минуле, сьогодення, майбутнє.
2. Етнонаціональне відродження в Україні: проблеми та перспективи.
3. Етнічні групи та національні меншини в Україні.
4. Мовна проблема в Україні: стан, проблеми, шляхи розв'язання.
5. Законодавче забезпечення етнонаціональних відносин в Україні.
6. Україна про діаспору, діаспора про Україну.

Питання для самоперевірки та контролю

1. Що таке етнополітологія, чим обумовлена актуальність її розвитку?
2. У чому полягають основні відмінності критичного етнополітичного мислення від догматичного?
3. Що спільного в етносу та нації та чим вони відрізняються?
4. Які переваги має критичний підхід до націоналізму над іншими підходами?
5. Якими причинами обумовлені процеси етнічного ренесансу та політизації етносів і в чому їхня суть?
6. У чому полягає специфіка етнополітичних конфліктів і які причини їх виникнення та ескалації?
7. З яких положень складаються „золоті правила” етнополітичної конфліктології?
8. Які існують типи етнонаціональної політики і в чому їхня відмінність?
9. На яких принципах і методах ґрунтується демократична етнонаціональна політика?
10. Які досягнення, основні цілі та завдання етнонаціональної політики в Україні?

Джерела:

Основні: 1; 4; 5.

Додаткові: 9; 15; 22; 25; 26; 27; 28; 29; 31; 50.

ТЕМА 2.4 Особистість і політика. Політичне лідерство.

Мета: Дати студентам знання про:

Природу і характер політичної діяльності людини, мотивацію політичної діяльності людини, умови її реалізації. Зростаюче значення людини та її участь у політичному житті. Діалектику об'єктів і суб'єктів у політиці. Особу як суб'єкт політики.

Поняття політичної соціалізації. Фактори політичної соціалізації. Результати політичної соціалізації. Участь у політичному житті як наслідок політичної соціалізації. Вплив політики на формування світогляду людини. Інтереси і політична орієнтація людини. Потреби політичної діяльності та їх вплив на життєву позицію. Залежність соціально-політичної активності людини від її інтересів і потреб. Причини відчуження людини від політики. Політична, економічна, духовна незалежність людини зародок формування особи як суб'єкта політики. Формування громадянина в умовах становлення української державності: актуальні проблеми і перспективи.

Суть політичного лідерства та проблеми його формування. Грані політика: теоретик, організатор, оратор, психолог, стратег, тактик. Типологія політичного лідерства. Методи, засоби, етика та естетика боротьби за лідерство. Умови і труднощі становлення політика. Підготовка політика: навчання, виховання, самоосвіта. Стихійність та планомірність у підготовці політика. Проблеми номенклатури. Роль середовища, громадськості, засобів масової інформації. Вимоги до політичного лідера. Соціальна роль політичного лідера. Політичне лідерство і вождизм. Політичний популізм. Культ особи і його природа. Політичне лідерство в сучасній Україні.

Основні поняття: політичний лідер, вождь, харизма, культ особи, популізм, номенклатура, імідж.

План лекції:

1. Політика в системі ціннісних орієнтацій людини, політична соціалізація особи.
2. Особа як об'єкт і суб'єкт політики, види політичної діяльності особи.
3. Поняття "лідер" та "еліта". Концепції правлячих еліт.
4. Сутність, функції та механізми політичного лідерства, типологія політичного лідерства.
5. Політичне лідерство та еліта в сучасній Україні.

Проблемні ситуації

1. Чим Ви можете пояснити той факт, що концепція „правлячої еліти” виникла і сформувалася в авторитарних суспільствах?
2. Український політикум часто характеризують як квазіеліту. Що дає підстави для подібних оцінок?
3. Існує два протилежні погляди на роль особи в історії:
  - 1) видатна особа є визначальним фактором історичного процесу, а

маси - лише знаряддям в її руках;

2) видатна особа є лише виразником прагнень і сподівань мас і без їх підтримки ні нащо не здатна.

Який з цих поглядів Вам більш імпонує і чому?

4. Як Ви вважаєте: чи можна визначити культ окремої людини як політичне лідерство?

Теми рефератів:

1. Роль еліти в державному управлінні.
2. Взаємозв'язок політичної та економічної еліти.
3. Сучасна українська політична еліта.
4. Політичні портрети сучасних українських лідерів.
5. Проблеми трансформації політичних еліт під час переходу від авторитаризму до демократії.

Питання для самостійної роботи:

1. Культ особи і його природа.
2. Підготовка політика.
3. Соціальна роль політичного лідера.
4. Скласти політичний портрет одного з сучасних українських політиків (за вибором).

Запитання для самоперевірки та самоконтролю

1. Яка природа політичного лідерства?
2. Чим відрізняється лідерство від керівництва?
3. Назвіть основні якості політичного лідера.
4. На чому ґрунтується авторитет політичного лідера?
5. Поясніть значення типології політичного лідерства за М. Вебером.
6. Яку роль відіграє політичний імідж у діяльності лідера?
7. Яке значення для суспільства має діяльність політичного лідера?
8. Охарактеризуйте процес формування політичного лідера.
9. У чому полягають особливості здійснення політичного лідерства в Україні?

Джерела:

Основні: 1; 3; 4; 5.

Додаткові: 2; 7; 13; 41; 42; 43; 53.

ТЕМА 2.5 Політична культура

Мета: Дати студентам знання про:

Політичну свідомість як відображення політичного життя суспільства. Визначення та структуру політичної свідомості. Буденну і теоретичну політичну свідомість.

Основні елементи політичної психології: політичні почуття, політичні знання, політичні погляди.

Поняття політичної культури. Соціальну обумовленість політичної культури, її історичні типи. Структуру політичної культури. Матеріальне та духовне в політичній культурі. Місце і роль політичної культури в загальній системі культури. Мораль і право в системі політичної культури. Функції політичної культури. Основні фактори, що впливають на формування політичної культури. Політичну культуру сучасного українського суспільства.

Основні поняття: політична культура, політична психологія, політичні почуття, політичні знання.

План лекції:

1. Зміст і структура політичної культури.
2. Політична свідомість.
3. Типи, види та функції політичної культури.
4. Політичні субкультури (контркультури).
5. Політична культура сучасної України.

Семінар: Особа і політика. Політична культура.

Мета: закріпити та поглибити знання про політичне лідерство, політичні еліти, політичну свідомість та культуру; виховувати відповідальне ставлення до формування власної політичної позиції.

Знати: сутність лідерства, політичного лідерства, характеристики та якості політичного лідера, основні теорії лідерства, функції лідерів в суспільстві, типологію політичних лідерів за різними критеріями сутність, зміст та механізм формування політичної еліти як провідного суб'єкта і носія політичної влади.

Вміти: аналізувати характеристики політичних лідерів, розрізняти їх типи, бачити взаємозв'язок між типом лідерства та подальшою його діяльністю, вплив лідера на суспільно-політичні процеси, самостійно аналізувати перебіг процесів, пов'язаних з формуванням і функціонуванням різних видів політичних еліт.

План:

1. Політична еліта та її роль в житті суспільства.
2. Функції та механізми політичного лідерства. Політичний маркетинг.
3. Політичний популізм.
4. Політична свідомість, її структура та основні рівні.
5. Місце і роль політичної культури в загальній системі культури.

Теми рефератів:

1. Історичні типи політичної культури.

2. Європейська політична культура (ідеали та реалії).
3. Історичні міфи як складники політичної культури.
4. Проблема спадкоємності поколінь у відтворенні та модернізації політичної культури.
5. Політична культура регіонів України: спільне і відмінне.
6. Зовнішні впливи на формування політичної культури України.

Індивідуальні завдання:

1. Визначити особливості політичної культури українського суспільства.
2. Визначити особливості політичної свідомості українського суспільства. Підготувати повідомлення.

Питання для самостійної роботи:

1. Мораль і право в системі політичної культури.
2. Основні фактори, що впливають на формування політичної культури.

Запитання для самоперевірки та самоконтролю

1. Що таке політична культура?
2. Назвіть основні функції політичної культури.
3. У чому полягає корінна відмінність між демократичною політичною культурою та тоталітарною?
4. Які фактори впливають на формування політичної культури суспільства?
5. Чим характерна молодіжна субкультура?
6. У чому матеріалізується політична культура суспільства?
7. Назвіть основні риси політичної культури українського народу.
8. У чому полягають особливості функціонування і розвитку політичної культури в сучасній Україні?

Джерела:

Основні: 2; 4.

Додаткові: 3; 22; 38; 39; 44.

ТЕМА 2.6 Світовий політичний процес.

Мета: Дати студентам знання про:

Єдність і різноманітність сучасного світу. Загрозу кризи цивілізації і загальнолюдські цінності. Глобальні проблеми: їх сутність та походження. Загострення глобальних проблем. Насильство як феномен реальної дійсності: агресії, війни, міжнародні і регіональні конфлікти, тероризм, політичний екстремізм, їх причини, сутність, створення системи міжнародної безпеки. Екологічну проблему в зв'язку з глобальними проблемами. Боротьбу із забрудненням навколишнього середовища. Сировинну та енергетичну кризи: шляхи подолання. Подолання відсталості і забезпечення економічного росту. Світову демографічну та продовольчу

ситуації: сутність та передумови вирішення.

Глобальні проблеми сучасності і співробітництво держав і народів у ході їх вирішення. Місце України у вирішенні глобальних проблем.

Основні поняття: глобалізм, міжнародні відносини, зовнішня політика, міжнародне співробітництво, нове політичне мислення.

План лекції:

1. Глобальні політичні проблеми цивілізації до і після краху комуністичної системи.
2. Вплив глобальних проблем сучасності на політичні реалії України.
3. Роль міжнародних організацій у площині загострення ризиків і небезпек для цивілізації.
4. Перспективи цивілізаційної уніфікації зі зникненням біполярного протистояння.
5. Сутність та основні складові нового політичного мислення.

Семінар: Сучасна глобалістика

Мета: закріпити знання студентів з політичних аспектів глобальних проблем, розкрити причини та сутність політичних конфліктів, висвітлити діяльність міжнародних організацій з врегулювання міжнародних конфліктів, виховувати патріотизм, поважне ставлення до іншої точки зору.

Знати: причини виникнення глобальних проблем їх взаємообумовленість та можливі політичні шляхи вирішення.

Вміти: визначити головні та другорядні глобальні проблеми, аналізувати прояви глобальних проблем в Україні.

План:

1. Глобальні проблеми: їх сутність та походження.
2. Політичні конфлікти, як форма прояву глобальних проблем.
3. Міжнародне співробітництво, як засіб розв'язання глобальних проблем.
4. Україна, як суб'єкт міжнародних відносин.

Проблемні ситуації

1. Яка з трьох моделей нового світового порядку (монополярна, біполярна, багатополарна) є найбільш прийнятною з погляду зору забезпечення виживання людства і чому?
2. Яка з моделей „нового світового порядку" має найбільші шанси бути реалізованою на практиці? Відповідь обґрунтуйте.
3. Який вектор української зовнішньої політики (євроатлантичний чи євразійський) є прийнятнішим з огляду на історичне минуле України та її сучасні проблеми? Відповідь аргументуйте.

Теми рефератів:

1. Політичні аспекти глобальних проблем людства.
2. Україна і Росія: геополітичні, геостратегічні та геокультурні відмінності.
3. Національні інтереси України: змістовний та законодавчий дискурс.
4. Соціальна безпека, як мета державотворення.
5. Глобальні впливи на національну безпеку України.
6. Шляхи зміцнення національної безпеки України (внутрішній та зовнішній аспекти).

Завдання для самоперевірки та самоконтролю

1. Розкрити зміст понять „глобалізація" та „інтернаціоналізація" суспільного життя. Як вони різняться між собою?
2. Вкажіть на зв'язок між соціально-економічними та глобальними проблемами сучасності.
3. Ваше ставлення до ідеї „планетарної свідомості".
4. Що призвело до виникнення глобальних проблем людства?
5. Чи впливає і яким чином рівень політичної культури на розв'язання глобальних проблем?
6. Яка роль відводиться політиці у розв'язанні глобальних проблем?
7. Які форми прояву глобальних проблем у політиці Ви знаєте ? Які вектори є пріоритетними в зовнішньополітичній діяльності України?

Джерела:

Основні: 4; 7.

Додаткові: 4; 16; 18; 23; 32.

Тематика рефератів:

1. Політична сфера суспільства та особливості політичного життя.
2. Взаємодія політики та економіки.
3. М.Вебер про політику як покликання і професію.
4. Оновлення українського суспільства та актуальні проблеми політичної науки.
5. Сучасні тенденції розвитку політичної влади.
6. Проблеми ефективності державної влади в суспільстві.
7. Теорія розподілу влад: історія та сутність.
8. Політична система і механізм влади.
9. Авторитет влади і влада авторитету.
10. Олігархія: причини виникнення і механізм формування.
11. Зародження політичної думки в країнах Стародавнього Сходу.
12. Політичні погляди Ф.Аквінського.
13. Відродження: суть та вплив на розвиток політичної думки.
14. Соціально-політичний утопічний роман (Т.Мор, Т.Кампанелла).
15. Значення концепції природного права та суспільного договору для розвитку політичної теорії та практики.
16. Вплив політичних поглядів просвітників на розвиток суспільних процесів.
17. Вклад М.Вебера у світову політичну думку.
18. Конституція П.Орлика – втілення державної ідеї та демократичних традицій українського народу.
19. Політичні погляди П.Могили.
20. Ідеї просвітників про суспільство і державу (Я.Козельський, В.Каразін, С.Десницький).
21. Концепція автономно-федеративного державного устрою М.Драгоманова.
22. Національно-політична доктрина М.Грушевського.
23. Лібералізм та неолібералізм як політичні течії.
24. Політичні цінності консерватизму та неоконсерватизму.
25. Ліві ідеології: історія і сучасність.
26. Правий та лівий екстремізм: інноваційні чинники розвитку у ХХІ ст.
27. Політико-релігійні концепції суспільного розвитку.
28. Націоналізм як політична ідеологія.
29. Політичні системи ХХ та ХХІ століть: порівняльний аналіз.
30. Політичні системи перехідних країн.
31. Ефективність політичної системи (на прикладі конкретної країни).
32. Демократичні виміри політичної системи.
33. Посттоталітарна трансформація політичної системи України.
34. Фінансово-промислові політичні групи (клани) в Україні.
35. Державна соціальна політика в Україні.
36. Українська нація: минуле, сьогодення, майбутнє.
37. Етнонаціональне відродження в Україні: проблеми та перспективи.
38. Етнічні групи та національні меншини в Україні.

39. Мовна проблема в Україні: стан, проблеми, шляхи розв'язання.
40. Законодавче забезпечення етнонаціональних відносин в Україні.
41. Україна про діаспору, діаспора про Україну.
42. Роль еліти в державному управлінні.
43. Взаємозв'язок політичної та економічної еліти.
44. Сучасна українська політична еліта.
45. Політичні портрети сучасних українських лідерів.
46. Проблеми трансформації політичних еліт під час переходу від авторитаризму до демократії.
47. Історичні типи політичної культури.
48. Європейська політична культура (ідеали та реалії).
49. Історичні міфи як складники політичної культури.
50. Проблема спадкоємності поколінь у відтворенні та модернізації політичної культури.
51. Політична культура регіонів України: спільне і відмінне.
52. Зовнішні впливи на формування політичної культури України.
53. Політичні аспекти глобальних проблем людства.
54. Україна і Росія: геополітичні, геостратегічні та геокультурні відмінності.
55. Національні інтереси України: змістовний та законодавчий дискурс.
56. Соціальна безпека, як мета державотворення.
57. Глобальні впливи на національну безпеку України.
58. Шляхи зміцнення національної безпеки України (внутрішній та зовнішній аспекти).

Завдання до I модульного контролю:

Модульна контрольна робота охоплює наступні теми: політика і політологія як наука, їх роль і житті суспільства, політична діяльність і влада, історія світової та української політичної думки, сучасні ідейно-політичні течії.

Зразок тестових завдань:

Варіант 1

Завдання 1. (1 б)

Закінчіть визначення, обравши один із варіантів.

Під терміном “політика” сучасна політологія розуміє...

- а) сукупність подій, що відбулися у світі за період існування людства;
- б) сферу суспільної діяльності, пов’язану з відносинами між великими соціальними групами, політичними інститутами суспільства, політичними об’єднаннями, ядром якої є питання завоювання, утримання та реалізації влади;
- в) сферу людських відносин, що пов’язані з виробництвом та розподілом матеріальних благ;
- г) сукупність уявлень про суспільство, змістом яких є політичне життя, інтереси суб’єктів політичної діяльності, політичні ідеали, норми, цілі великих соціальних груп.

Завдання 2. (1 б)

На вірі у святість норм, що віддавна керують життям суспільства, базується:

- а) легальний тип легітимного панування;
- б) традиційний тип легітимного панування;
- в) харизматичний тип легітимного панування.

Завдання 3. (1 б)

За Платоном, в ідеальній державі мають керувати:

- а) раби;   в) воїни;   в) демос;   г) філософи.

Завдання 4. (1 б)

Лише шляхом селянської революції можна скинути самодержавство, вважав член Кирило-Мефодіївського братства:

- а) П.Куліш;   б) Т.Шевченко;   в) М.Гулак;   г) В.Білозерський.

Завдання 5. (1 б)

Яка ідеологія не має чіткого уявлення про майбутнє?

- а) лібералізм,   б) соціалізм,   в) консерватизм.

Завдання 6. (1 б)

Які з перелічених методів політології є

- а) загальнонауковими
- б) спеціальними методами

1 аналіз, 2 індукція, 3 синтез, 4 порівняльний метод, 5 біхевіористський метод, 6 аналогія, 7 метод політичного прогнозування.

Завдання 7 (1 б)

Що розуміється під категорією «політична влада» в демократичній державі?

- а) використання елітою своїх переваг;
- б) керування сильних слабкими;
- в) делегування суспільством державі політичних вповноважень;
- г) вміння нав’язувати свою волю іншому.

Завдання 8. (1 б)

Ф.Аквінський вважав, що народ має право на повстання проти свавілля тому, що...

- а) у XIII ст. назріли об’єктивні передумови скасування феодального ладу шляхом революції;
- б) народ взагалі має право на повстання;

- в) перевищуючи владні повноваження, правитель першим порушує встановлений Богом закон, і тому повстання проти нього не є злочином;
 г) народ тим самим прагне скасування світської влади і встановлення повної теократії.

Завдання 9. (2 б)

Прочитайте короткий зміст політико-філософських концепцій епохи Просвітництва та узгодьте з назвою.

	Назва концепції		Суть концепції
1	Народовладдя	1	Людина від народження має право на життя, власність, щастя і свободу.
2	Правова держава	2	Держава – результат добровільної угоди між людьми з метою підтримання порядку, захисту прав та інтересів людей.
3	Розподіл гілок влади	3	Народ – джерело державної влади, її носій, суверен.
4	Природних прав людини	4	Законодавча, виконавча і судова влада – це три окремі гілки влади, що здійснюють свої повноваження автономно і в межах закону
5	Договірна теорія держави	5	Панування права у державі, неможливість відчуження основних природних прав особи.

Завдання 10 (5 б)

Визначте форми політичної влади (Охарактеризуйте їх).

Питання:

Визначте форми політичної влади (Охарактеризуйте їх).

Розкрийте на прикладі сутність партократії.

Розкрийте на прикладі сутність бюрократії.

Розкрийте на прикладі сутність технократії.

На конкретному прикладі покажіть, як в державному будівництві тієї чи іншої країни реалізується принцип розподілу влад, як забезпечується їх баланс.

Визначте і розкрийте функції політики.

Визначте та розкрийте основні концепції (парадигми) пояснення сутності політики

Розкрийте взаємозалежність політики і права.

Визначте і розкрийте сутнісні риси політики.

Визначте і розкрийте функції політики.

Завдання до II модульного контролю:

Модульна контрольна робота охоплює наступні теми:

Політична система суспільства, економічна і соціальна політика, політика та етносоціальні відносини, особистість і політика, політичне лідерство, політична культура, світовий політичний процес.

Питання по персоналіях:

1. Розкрийте політичні ідеї Вільфредо Парето.
2. Розкрийте політичні ідеї Макса Вебера.
3. Розкрийте політичні ідеї Девіда Істона.
4. Розкрийте політичні ідеї Гаєтано Моска.
5. Розкрийте політичні ідеї Ральфа Даррендорфа.
6. Розкрийте політичні ідеї Роберта Міхельса.
7. Розкрийте політичні ідеї Людвіга Гумпловича.
8. Розкрийте політичні ідеї Моріса Дюверже.
9. Розкрийте політичні ідеї Габрієля Алмонда.
10. Розкрийте політичні ідеї Гарольда Лассуела.
11. Розкрийте політичні ідеї Миколи Міхновського.
12. Розкрийте політичні ідеї Миколи Сціборського.
13. Розкрийте політичні ідеї Дмитра Донцова.
14. Розкрийте політичні ідеї Райта Міллса.
15. Розкрийте політичні ідеї Алексіса де Токвілля.

Загальні питання:

1. Розкрийте сутність та структуру політичної системи.
2. Розкрийте типологію політичних систем.
3. Розкрийте теорії походження держави.
4. Охарактеризуйте форми державного правління та устрою.
5. Охарактеризуйте політичні режими та їх особливості.
6. Розкрийте сутність та природу політичних еліт.
7. Розкрийте типологію політичного лідерства.
8. Розкрийте природу походження та умови формування політичних партій.
9. Розкрийте структуру та форми організації громадянського суспільства.
10. Охарактеризуйте державний устрій України (дайте загальну характеристику).
11. Охарактеризуйте громадські організації та суспільні рухи в Україні.
12. Місце і роль політичної культури в загальній системі культури.
13. Розкрийте взаємодію політичної та економічної систем суспільства.
14. Розкрийте сутність соціальної політики, сутність соціальної держави.
15. Який вектор української зовнішньої політики (євроатлантичний чи євразійський) є прийнятнішим з огляду на історичне минуле України та її сучасні проблеми?

Питання до ПМК

Творчі завдання:

- 1 Висловіть свої міркування з приводу того, чи може політика ґрунтуватися на принципах моралі, чи є в політиці місце моральним цінностям?
- 2 На конкретному прикладі покажіть, як в державному будівництві України реалізується принцип розподілу влад, як забезпечується їх баланс.
- 3 Сформулюйте основні ідеї та цінності консерватизму, чи є підґрунтя для нього в Україні?
- 4 Сформулюйте основні ідеї та цінності лібералізму, яким чином вони втілюються в життя в Україні?
- 5 Сформулюйте основні ідеї та цінності соціал-демократії, чи є підґрунтя для втілення цих ідей в Україні?

Питання по історії політичної думки:

1. Охарактеризуйте політичні вчення Стародавнього Сходу
2. Охарактеризуйте вчення Платона про державу, політику, владу
3. Охарактеризуйте державотворчу концепція М. Грушевського
4. Охарактеризуйте політичні погляди А. Августина та Ф. Аквінського
5. Охарактеризуйте соціально-політичне вчення Аристотеля
6. У чому полягає універсалізм політичних ідей Н. Макіавеллі
7. Розкрийте погляди Д. Локка як теоретика класичного лібералізму
8. Розкрийте політичну концепцію Т. Гоббса
9. Охарактеризуйте ідею народного суверенітету Ж-Ж. Руссо
10. Охарактеризуйте ідеї Ш. Монтеск'є про суспільний договір та поділ влади
11. Охарактеризуйте політичну концепцію марксизму
12. Розкрийте ідеї М. Вебера про владу та управління
13. Розкрийте тлумачення елітизму за В. Паретто
14. Охарактеризуйте теорію політичної системи Д. Істона
15. Охарактеризуйте політичні погляди М. Драгоманова

Загальні питання:

1. Розкрийте структуру і функції політології
2. Розкрийте методи та категорії політичної науки
3. Розкрийте соціальну природу та походження влади
4. Охарактеризуйте ресурси та структуру влади
5. Розкрийте сутність та структуру політичної системи
6. Розкрийте типологію політичних систем
7. Розкрийте теорії походження держави
8. Охарактеризуйте форми державного правління та устрою
9. Охарактеризуйте політичні режими та їх особливості
10. Розкрийте сутність та природу політичних еліт
11. Розкрийте типологію політичного лідерства
12. Розкрийте природу походження та умови формування політичних партій.

13. Розкрийте структуру та форми організації громадянського суспільства
14. Охарактеризуйте державний устрій України (дайте загальну характеристику).
15. Охарактеризуйте громадські організації та суспільні рухи в Україні

Рекомендовані джерела інформації:

Основні:

1. Брегеда А.Ю. Основи політології. Київ: КНЕУ, 2000 р, 312 с.
2. Вегеш М.М., Останець Ю.О. Політологія: Підручник. Київ: Знання, 2008^{ор}.
3. Політологія / за заг. ред. Кременя В.Г., Горлача М.І. Харків: Единород, 2009 р.
4. Політологія: підручник / за ред. О. Бабкіної, В. Горбатенка. 3-тє вид., перероб., доп. Київ: Академія, 2008 р, 568 с.
5. Прибутько П.С. Політологія. Київ, 2017 р, 171 с.
6. Рудич Ф.М. Політологія. Київ: Либідь, 2009 р, 480 с.
7. Шляхтун П.П. Політологія. Київ: Либідь, 2019 р, 576 с.

Додаткові:

1. Аренд Х. Джерела тоталітаризму. К : ДУХ І ЛІТЕРА. 2005 р. 584 с.
2. Бебик В.М. Три українські президенти: психологія політичного лідерства. *Віче*. 2006 р. № 21/22. с. 21-23.
3. Безклетний С. Політична культура як ціннісна система. *Трибуна* 2008 р. № 6. с. 38-39.
4. Бжезинський З. Велика шахівниця. 1997 р. 256 с. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Bzhezinski_Zbigniev/Velyka_shakhivnytsia/ (дата звернення 25.08.2021)
5. Бойчук М.А. Влада і громадянське суспільство: механізм взаємодії: монографія. Київ: Атлант, 2007 р.
6. Видрін Д. Еліти – це проблема побудови суспільства. *Віче*. 2003 р. № 5.
7. Відкритість і прозорість української влади в умовах її реформування. К., 2008 р.
8. Вітман К.М. Етнонаціональна політика постсоціалістичних країн: моделі, особливості, проблеми. К.: Логос, 2007 р. 336 с.
9. Воронов І.О. Феномен влади: горизонти людського і політичного виміру. К.: Генеза, 2005 р.
10. Гаврилішин О. Основні елементи теорії ринкової системи. К., 1992 р.
11. Герасимків М. Економічна криза і економічна політика в Україні. *Розбудова держави*. 1994 р. №5. с. 3-7.
12. Головатий М. Мистецтво політичної діяльності: Навч. посібник. К.: МАУП, 2002 р.
13. Грубов В. Європейська колективна безпека в умовах глобалізації: ліберальна парадигма. К., 2007 р. 554 с.
14. Демчук П. Міжнародні відносини та проблеми євроатлантичної інтеграції. К.: ППП, 2004 р. 252 с.

15. Дмитренко М.А. Політична система України: розвиток в умовах глобалізації та інформаційної революції: монографія. К.: Знання України, 2008 р.
16. Дубінін В.В. Роль інтересів народу в становленні та розвитку політичної системи суспільства. Краматорськ. 2006 р. 259 с.
17. Карнаух А. Політична культура. Політична соціалізація. Лекції з політології. Картунов О.В. Західні теорії етнічності, нації та націоналізму. К.: Університет економіки та права «КРОК», 2007р. 188 с.
18. Ковальова О. Стратегії євроінтеграції: як реалізувати європейський вибір України. К., 2003 р. 340 с.
19. Котигоренко В.О. Кримськотатарські репатріанти: проблеми соціальної адаптації. К.: Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса, 2005 р. 223 с.
20. Кресіна І., Лойко Л., Явір В. Концепція державної етнонаціональної політики України (Проект). *Політичний менеджмент*. 2010 р. № 2. с. 65-72.
21. Кресіна І.О. Українська національна свідомість і сучасні політичні процеси (етнополітологічний аналіз). К.: Вища школа, 1998 р. 392 с.
22. Крисаченко В.С., Степико М.Т., Власюк О.С. та ін. Українська політична нація: генеза, стан, перспективи. К.: НІСД, 2004 р. 648 с.
23. Курас І.Ф. Етнополітологія. Перші кроки становлення. К.: Генеза, 2004 р. 736 с.
24. Левенець Ю.А. Політична влада: інструментальні трансформації. *Історичний журнал*. 2008 р. с. 3-8.
25. Леонова А.О. Державна етнокультурна політика в сучасній Україні: теорія і практика. К., 2005 р. 275 с.
26. Лукашевич В. Глобалістика. Львів: Новий Світ-2000, 2004 р. 392 с.
27. Мала енциклопедія етнодержавознавства. К.: Генеза, Довіра, 1996 р. 944с.
28. Мироненко О.М. Історія Конституції України. К., 1997 р.
29. Мироненко О.М. Права і свободи людини у доробку українських мислителів ХІХ – початку ХХ ст. К., 1995 р.
30. Михальченко М. Політичні ризики суперечливих змін політичної системи України // Віче. 2008 р. №19.
31. Нагорний В.І. Політологічна культура громадян України: вектори змін. Монографія К.: НІСД, 2006 р. с. 38-122.
32. Остапенко М.А. Політична культура суспільства: Навч. посібн. К.: МАУП, 2008 р. 96 с.
33. Пахарев А.Д. Концепції лідерства в сучасній західній політичній науці. *Політичний менеджмент*. 2007 р. с. 45-53.
34. Пахарев А.Д. Лідерство і лідери. К.: Знання України, 2001р.
35. Пилипенко В., Привалов Ю., Ніколаєвський В. Владна еліта в контексті суспільного розвитку. К.: Фоліант. 2008 р.

36. Політична культура населення України. К.: Наукова думка, 2006 р. 136 с.
37. Політична система та інститути громадянського суспільства в Україні. К.: Либідь. 2008 р.
38. Політологічний енциклопедичний словник. К.: Генеза, 2004 р. 736 с.
39. Політологія. Кінець XIX – перша половина XX ст.: Хрестоматія / За ред. О.І. Семківа. Львів, 1996 р. 800 с.
40. Потульницький В.А. Теорія української політології. Курс лекцій. К.: Либідь, 1993 р. 192 с.
41. Практикум з політології / За ред. Ф.М. Кирилюка. К.: Комп'ютер-прес, 2003 р.
42. Прикладна політологія / Навч. посібник за ред. В.П. Горбатенка. К.: Академія, 2008 р. 472 с.
43. Проблема модернізації політичних систем сучасності. Харків: Право, 2008 р.
44. Рудич Ф.М. Політичне лідерство в країнах СНД і Балтії: загальне, особливе. *Політичний менеджмент*. 2006 р. №2. с. 3-18.
45. Симоненко О. Моделі політичного лідерства в Україні. *Політичний менеджмент*. 2007 р. № 6. с. 58-65.
46. Степико М., Степико В. Політика і економіка: проблеми взаємодії. *Політика і час*. 1991 р. №17-18. с.46-51.
47. Стратегії розвитку України: теорія і практика. К.: НІСД, 2002 р. 816 с.
48. Сучасна українська політика. Збірники наукових праць Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса. К., 1999-2009^орр.
49. Україна в сучасному геополітичному просторі: теоретичний і прикладний аспекти. К., 2002 р. 488 с.
50. Філософія політики: Хрестоматія: У 4 т. / Автор-упорядник В.П. Андрущенко (кер.) та ін. К., 2003 р. Т. 1. 364 с.; Т. III 407 с.
51. Хилько М.І. Політична культура населення України: аналіз розвитку громадянських якостей. *Політичний менеджмент*. 2007 р. №1. с. 115-126.
52. Храбан І. Система європейської безпеки і напрями воєнно-політичної інтеграції України до її структур. К.: Варта, 2005. 544 с.
53. Цимбалістий Б. Політична культура українців. *Сучасність*. 2007. № 3. с. 94-105; № 4 с. 77-90.
54. Цокур Є. Шляхи та методи забезпечення легітимності політичної влади. *Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї*. К., 2007 р. Вип.10. с.107-116.